

УДК 377.1:37.048.4:62-5

Уманець В.О.,
Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З РЕМОНТУ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛІЧІЛЬНО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН

Постановка проблеми. Професійна компетентність сучасного кваліфікованого робітника є складним багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується з точки зору кількох наукових підходів: соціокультурного, діяльнісного, комунікативного, професійного, контекстно-інформаційного та психологічного. Кожний із названих підходів не вичерпує наукового аналізу проблеми професійної компетентності повністю; всі ці підходи знаходяться у взаємозв'язку один з іншим і взаємодоповнюють один одного.

Увага вчених до проблем компетентності кваліфікованих робітників пов'язана, насамперед, з якісними змінами, широкомасштабними технологічними інноваціями, що відбуваються в суспільстві, економіці, промисловості, міжнародних відносинах. Скажімо, кілька десятиліть тому людина мала можливість використовувати певний набір знань, умінь і навичок протягом тривалого часу майже без змін, нині бурхливий розвиток науки і техніки, використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, міграційні процеси вимагають формування у випускника професійно-технічного навчального закладу (ПТНЗ) не тільки набору певних компетенцій, що складають фахову основу професії, а й формування професійно вагомих якостей і здібностей особистості.

У цілісній системі суспільних відносин професійно-технічна освіта тісно взаємопов'язана з економічним життям суспільства, яке змінюється у конкретно-історичних умовах. Академік Н. Ничкало зазначає: «Кожному етапу розвитку суспільства притаманні свої соціально-економічні та науково-технічні проблеми. Їх розв'язання потребує нових підходів, що враховують динаміку змін у життєдіяльності різних соціальних систем».

Погіршення якості професійно-технічної освіти та підготовки робітничих кадрів зумовлено відсутністю законодавчо врегульованого, зрозумілого і прозорого механізму участі роботодавців у підготовці кваліфікованої робочої сили. Крім того, гострою проблемою залишається ресурсне і матеріально-технічне забезпечення ПТНЗ. Саме для розвитку робітничих професій, з метою підвищення виробничої потужності України було видано розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 886-р «Про схвалення Плану заходів, спрямованих на задоволення потреби ринку праці у кваліфікованих робітничих кадрах». Згідно п. 6, вказаного Плану заходів, необхідно на протязі 2007-2012 рр. здійснити забезпечення оновлення змісту професійно-технічної освіти шляхом подальшого розроблення і впровадження державних стандартів робітничих професій, видання сучасних підручників, посібників, навчально-методичної та іншої літератури, впровадження в навчально-виробничий процес науково-технічних досягнень і новітніх технологій.

Подальший розвиток професійно – технічної освіти України неможливий без досягнення європейського рівня освітніх стандартів з урахуванням національних особливостей, що обумовлює необхідність модернізації, розширення функцій професійно-технічної освіти, її трансформації в професійну освіту і навчання.

Формування і розвиток базових професійних компетенцій учнів ПТНЗ вимагає урахування певних чинників. Такими є: визначення суспільного і соціального сенсу поняття «компетентність» та її необхідності, диференційоване врахування ціннісних орієнтацій, потреб і запитів учнів, осмислення, засвоєння змісту предметів, творче використання наявних знань, вивчення, одержання трудових навичок з майбутньої професії, доведення до досконалості виконання професійних операцій в умовах сучасної промисловості, розвиток професійних здібностей і високої кваліфікації робітника, його професійної мобільності, готовності до інноваційної діяльності, творчого зростання.

Аналіз останніх досліджень. Умови, що сприяють розвитку професійної компетентності, досліджували Є. Андрієнко, О. Асмолов, О. Коваленко, І. Назарова, В. Петрук, В. Сластьонін, А. Хуторський та ін., проблеми фахової підготовки учнів ПТНЗ аналізують у своїх працях В. Адольф, М. Кадемія, Л. Коваль, Г. Кедровіч, Н. Ничкало та інші. Проблеми розвитку професійних компетенцій кваліфікованих робітників досліджували у своїх працях М. Дьяченко, Г. Назаренкова, Л. Сергеева та ін.

Виклад основного матеріалу. Нині особливо підкреслюється, що відповідно до принципів автономії навчальних закладів відповідальність за якість освіти лежить на кожному окремому навчальному закладі й у такий спосіб забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в національних рамках. Оцінка якості буде базуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, які опанували випускники, тобто головним виступає результат навчання [1, с. 4]. Тому актуальною є необхідність орієнтації навчально-виховного процесу, насамперед, на досягнення чітко визначеного і сформульованого кінцевого результату.

Поняття «формування» у педагогіці розглядається як результат розвитку людини, пов'язаний з цілеспрямованими змінами через виховання, освіту і навчання [2, с. 43]. Професійний розвиток особистості важливо вивчати в єдності його операційного й споживчо-мотиваційного компонентів. Професійне становлення – багаторівневий процес, що складається з чотирьох основних стадій:

1. Виникнення професійних намірів та вступ в професійний навчальний заклад.
2. Репродуктивне засвоєння базових професійних компетенцій майбутніми кваліфікованими робітниками.
3. Професійна адаптація.
4. Реалізація особистості в праці.

Перехід до кожної наступної стадії закладається під час попередньої і супроводжується виникненням ряду протиріч і нерідко навіть кризових явищ. Труднощів можна уникнути, якщо готовність особистості перейти до наступної стадії професійного становлення буде закладено в ході попередньої підготовки.

Для всебічного аналізу суспільно-професійної функціональності випускника дослідники (А. Бадаєв, Л. Колодійчук) використовують модель випускника, яка дозволяє виділити і впорядкувати окремі групи рис майбутнього фахівця. З точки зору підбору змісту навчання істотне значення мають якості професійно-кваліфікаційної характеристики кваліфікованого робітника. Нині все частіше робиться акцент на необхідності озброєння майбутніх робітників більш багатими фундаментальними знаннями з певної професії. З іншого боку, відмічається важливість формування у майбутніх кваліфікованих робітників таких рис, як потреба в постійній самоосвіті, активна життєва позиція (творча, професійна, суспільна тощо).

Соціальне замовлення вносить свої корективи в модель кваліфікованого робітника, вимагаючи підвищення якості підготовки фахівців. Особливі складнощі в дотриманні

принципу відповідності оригіналу виникають при формуванні особистості людини. Сукупність рис, що використовуються для опису психологічних характеристик людини, в принципі, не визначена. При визначенні істотних ознак моделі враховують дві методичні передумови:

1. Врахування тих якостей людини, які сприяють її ефективній участі в професійній і суспільній діяльності.

2. Аналіз суспільних і професійних потреб, враховуючи при цьому:

а) індивідуальні особливості і рівень професійної підготовки кваліфікованого робітника, тобто, модель випускника ПТНЗ слід конструювати виходячи не тільки з його професійної підготовки, але також і з моральних якостей;

б) професійну кваліфікацію і систематичне її вдосконалення.

Модельний підхід до суспільно-професійної функціональності випускника ПТНЗ дозволяє виділити і впорядкувати окремі групи рис майбутнього робітника. З точки зору підбору змісту навчання істотне значення мають особливості, що впливають, головним чином, з характеристики професійної кваліфікації фахівця. В модельних рисах випускника з урахуванням його підготовки для майбутнього все частіше акцент робиться на необхідності озброєння майбутніх кваліфікованих робітників більш багатими фундаментальними знаннями з певної професії. З іншого боку, відмічається важливість формування у випускників таких рис, як потреба в постійній самоосвіті, активна життєва позиція (творча, професійна, суспільна).

У процесі розробки моделі компетентного випускника варто прийняти до уваги рекомендації Єврокомісії відносно восьми базових компетенцій, якими повинен володіти кожен європеєць. До них належать:

1. Компетенція у галузі рідної мови;
2. Компетенція у сфері іноземних мов;
3. Математична, фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенція;
4. Комп'ютерна компетенція;
5. Навчальна компетенція;
6. Міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція;
7. Компетенція підприємливості;
8. Культурна компетенція.

До змісту поняття «модель фахівця» входять не лише вимоги до фахівця, а й стан досягнення рівня науки, техніки виробництва. «Модель фахівця» має враховувати перспективи й тенденції розвитку науково-технічного прогресу, бути спрямованою на перспективу та випереджати розвиток професійної галузі діяльності майбутнього кваліфікованого робітника.

Основою для оновлення змісту освіти мають стати освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ). ОКХ випускника ПТНЗ є державним нормативним документом, у якому узагальнюється зміст освіти, тобто відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі господарства держави і формулюються вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей [3, с. 4]. Цей стандарт є складовою галузевої компоненти державних стандартів професійно-технічної освіти (ДСПТО), в якій узагальнюються вимоги з боку держави до змісту освіти й навчання. ОКХ відображає соціальне замовлення на підготовку кваліфікованого робітника з урахуванням аналізу професійної діяльності й вимог до змісту освіти й навчання з боку держави та окремих

замовників. У ній визначають галузеві кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності ПТНЗ з певних професій та освітньо-кваліфікаційного рівня і державні вимоги до властивостей та якостей особи, яка здобула певний освітній рівень відповідного фахового спрямування [4, с. 147].

Таким чином, майбутній кваліфікований робітник з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин повинен володіти певними якостями, зокрема для оволодіння необхідними навичками в процесі виконання робіт згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою електромеханіка з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, таких, наприклад, як поточний ремонт та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, складання і монтаж простих електричних схем, виконання функцій оператора персонального комп'ютера, загальне збирання та профілактичне обслуговування лічильно-обчислювальних машин; потрібно формувати відповідні базові професійні компетенції.

Процес засвоєння знань, що є професійно значимими для фахівців з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, є досить складним через значне інформаційне навантаження і, водночас, позбавлений емоційності у сприйнятті навчального матеріалу. Важливою умовою формування базових професійних компетенцій учнями професійно-технічних навчальних закладів є розуміння специфіки предметів професійно-теоретичного циклу викладачами-гуманітаріями та оновлення підходів до викладання предметів професійного спрямування. Таким чином, якість формування в майбутніх фахівців з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин професійних компетенцій тісно пов'язана із здатністю сприймати навчальний матеріал і водночас оволодівати культурними надбаннями людства.

Блок теоретичних знань формується при вивченні предметів загально-професійного та професійно-теоретичного циклу, таких як «Основи правових знань», «Основи галузевої економіки та підприємництва», «Інформаційні технології», «Охорона праці» тощо.

Практичні вміння та навички учень ПТНЗ отримує при вивченні предметів професійно-теоретичного циклу, таких як «Спеціальна технологія ремонту», «Експлуатація персонального комп'ютера», «Електрорадіо-мірювання», «Читання креслень», «Електротехніка», «Матеріалознавство», «Основи радіоелектроніки» та виробничого навчання і практики, причому акцент робиться саме на виробничому навчанні та практичній діяльності учня на підприємстві, тобто під час виробничої практики.

Особисті якості та психологічні характеристики майбутнього кваліфікованого робітника розвиваються під час вивчення таких предметів, як «Техніка пошуку роботи», «Ділова етика та культура спілкування», при позаурочній роботі, на виховних годинах тощо.

Учні ПТНЗ повинні навчитись самостійно відтворювати здобуті знання, вміти самостійно вдосконалювати свої професійні вміння та навички, вдосконалювати свою особистість. Все це в комплексі дає змогу сформувати особу кваліфікованого робітника, який буде здатним адаптувати свої знання та вміння до умов та вимог конкретного виробництва чи сфер діяльності. Тобто таким чином стає можливим якісне формування базових професійних компетенцій майбутніх кваліфікованих робітників з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин у процесі фахової підготовки.

Викладачі ПТНЗ мають створити умови для формування особистості майбутнього кваліфікованого робітника з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, котрий буде мати якості, про які говорилося вище. Це

завдання не стільки змісту освіти, скільки використовуваних технологій навчання, пріоритети яких визначаються з урахуванням поставлених цілей освіти, а також інтересів розвитку особистості майбутнього фахівця.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що нині йде активний пошук нової моделі освіти. Традиційна система освіти була розрахована на набуття аналітичних і інтелектуальних знань, вмінь і навичок їхнього використання. Виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей освіти, перестановки акценту зі знань фахівця на його людські, особистісні якості, що постають водночас і як ціль, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності. Нова освітня парадигма за пріоритет професійної освіти розглядає орієнтацію на інтереси особи, на становлення її ерудиції, розвитку самостійності у здобутті знань тобто на компетентнісний підхід до освіти. Це досить яскраво ілюструє той факт, що Міністерство освіти та науки України розпочало розробку нових стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій саме на основі компетентнісного підходу.

Список літератури: 1. Айсмонтас Б. Б. Теория обучения: Схемы и тесты / Б. Б. Айсмонтас. – М. : Изд-во ВЛАДОС-Пресс, 2002. – 176 с. 2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи ; під заг. ред. О. В. Овчарук – К. : „К.І.С.”, 2004. – 112 с. 3. Державний стандарт професійно-технічної освіти ДСПТО 7241.1 D30017-2006 – К. : 2006. – 84 с. 4. Петрук В. А. Модельний підхід як складова формування фахових компетенцій майбутнього випускника технічного ВНЗ / В. А. Петрук // Освітнянські обрії: реалії та перспективи: зб. наук. праць. – № 1. – К. : ІПТО, 2007. – С. 141-146.

В. О. Уманець

**ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ
З РЕМОНТУ ТА ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛІЧИЛЬНО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ
МАШИН**

У статті розглядається питання формування базових професійних компетенцій майбутнього кваліфікованого робітника з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, розглянуто модельний підхід до формування фахової компетентності в учнів професійно-технічних навчальних закладів.

В.А.Уманец

**ФОРМИРОВАНИЕ БАЗОВЫХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ
БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОТНИКОВ ПО РЕМОНТУ И
ОБСЛУЖИВАНИЮ
СЧЕТНО-ВЫЧИСЛИТЕЛЬНЫХ МАШИН**

В статье рассматривается вопрос формирования базовых профессиональных компетенций будущего квалифицированного рабочего по ремонту и обслуживанию счетно-вычислительных машин, рассмотрен модельный подход к формированию профессиональной компетентности у учащихся профессионально-технических учебных заведений..

V.O. Umanetz

**FORMATION OF BASE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE
SKILLED WORKERS FOR REPAIR AND MAINTENANCE OF COMPUTERS
COMPUTING**

The article discusses the formation of basic professional skills of future skilled workers in repair and maintenance of computing computers, considered a model approach to the professional competence of students in vocational schools..

Стаття надійшла до редакції 5.06.2010

УДК 378.02

*Омельченко Л.М., Керницький О.М.,
Шалімова І.М.,
м.Харків, Україна*

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ**

В умовах становлення ринкових і демократичних відносин, входження України в європейський і світовий освітянський простір висуваються нові вимоги до професійної підготовки майбутнього фахівця. Одне з головних завдань сучасної освіти – формування і розвиток інтелектуальних, моральних і духовних якостей професіонала, соціально-активної особистості, справжнього громадянина [1-4].

Сьогодні вища освіта України змінюється за структурою і змістом, системою фінансування і матеріально-технічного забезпечення, але найголовніше – за моделями організації навчального процесу, освітніми технологіями. Приєднання України до Болонської конвенції ставить перед вищою освітою нові концептуальні завдання.

Виходячи із сучасної ситуації на ринку праці, можна визначити ряд протиріч, характерних для вітчизняної вищої освіти. По-перше, це протиріччя між можливостями одержання якісної освіти в умовах комерціалізації вузів і зростаючими вимогами до професіонала, його компетентності з боку ринку праці.

По-друге, це протиріччя між принципами і методами навчального процесу та специфічними особливостями студентського віку.

По-третє, це протиріччя між потребою суспільства у фахівцях та у той же час відсутністю стабільних соціальних гарантій молодим людям хоча б на якийсь термін.

У сучасній педагогічній науці досліджуються різні аспекти компетентнісного підходу в освіті – від розуміння категорії “професійна компетентність”, як складного багатовимірного феномену (Волошина М.С., Дахін О., Ельконін Б.Д., Михайличенко А.І., Третяков П.І., Шишов С.О.), розкриття її змісту (Бездухов В.П., Маркова А.К., Мишина С.О., Правдина О.В.), моделювання процесу її формування (Введенський В.Н., Болотов В.О., Серіков В.В.), визначення ключових компетентностей (Зимня І.О., Селевко Г.К., Третяков П.І., Шамова Т.І.) до проблеми формування компетентності у майбутніх фахівців (Козак С., Мармаза О.І., Сорочан Т.М., Троєльнікова Л.О.).

Метою статті є аналіз проблеми формування ключових компетенцій майбутніх інженерів-педагогів енергетичного профілю, формулювання та визначення педагогічних умов забезпечення цього процесу та визначення ролі викладачів ВНЗ.

Знання, вміння та навички, котрі молодь набуває й виробляє, навчаючись у ВНЗ, беззаперечно, є важливими. Поряд із цим сьогодні актуальності набуває поняття компетентності фахівця, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме